

Themamiddag 6 maart 2008

Verslag Corpovenista Themamiddag 'Sociale stijging als perspectief?'

Organisatie: Ton van der Pennen (OTB-TU Delft)

Dagvoorzitter: Vincent Smit, lector Grootstedelijke Ontwikkeling aan de Haagse hogeschool en lid van de VROM-raad

Sprekers:

Ton van der Pennen, Onderzoeksinstituut OTB-TU Delft

Eefke Cornelissen, Tilburgse School voor Politiek en Bestuur (KUB)

Reinout Kleinhans, Onderzoeksinstituut OTB-TU Delft

Marian van den Nieuwenhof, Woningcorporatie Domein Eindhoven en Kitty Hesens, Buurtgenot +

Op donderdag 6 maart vond in Delft de Corpovenista themamiddag Sociale Stijging plaats. Medewerkers van corporaties, welzijnsorganisaties en gemeenten discussiëerden die middag over de nieuwe (of opnieuw uitgevonden) doelstelling bij herstructurering: het helpen van bewoners om vooruit te komen in het leven.

1. Ton van der Pennen

Als eerste spreker en organisator bracht Ton van der Pennen de paradigmawisseling in beeld die zich volgens hem heeft voltrokken. Stedelijke vernieuwing zoals ingezet vanaf de jaren negentig is aanvankelijk sterk gericht op verbetering van de fysiek ruimtelijke kwaliteit van woningen en woonomgeving. In de grootschalige vernieuwing van de naoorlogse stedelijke uitbreidingswijken is dit perspectief te herkennen. Een tweede perspectief dat meer en meer gemeengoed werd is gericht op het vergroten van de leefbaarheid en sociale cohesie in een wijk. De sociale dimensie komt meer en meer in beeld. Een derde en nieuw perspectief is het stimuleren van de kansen van bewoners in de samenleving, met andere woorden: het mogelijk maken van sociale stijging en daarmee de integratie in de bredere samenleving. Ook in de huidige 'Vogelaarplannen' is dit bijna altijd een doelstelling. Dit perspectief, eerder al ingezet met de Sociale Vernieuwing begin jaren '90 en gevolgd door het Grotestedenbeleid, staat nu dankzij het advies 'Stad en Stijging' van de VROM-raad weer volop in de belangstelling.

Al eerder werd dus, wanneer de wijk op de schop ging, geprobeerd ook de maatschappelijke positie en kansen van bewoners te verbeteren. Uit evaluaties blijkt echter dat de 'sociale pijler' (en ook de 'economische pijler') steeds achter bleef bij de fysieke pijler van een vernieuwingsoperatie. De bouwplannen bepaalden het tempo, pas als de planningsfase achter de rug was en de doelen gezet, werden sociale projecten voor de nieuwe wijk opgetuigd. De synergie tussen beiden kwam daarbij niet echt van de grond. De VROM raad wil die situatie omkeren, volgens een nieuw motto: Eerst de mensen, dan de stenen. Uit OTB-onderzoek in 27 steden, blijkt dat sociale investeringen bij herstructurering het afgelopen jaar al belangrijker zijn geworden. Dat het sociale domein de relatieve achterstand ten opzichte van het fysieke domein aan het inhalen is.

Wat vraagt de inzet op sociale stijging van corporaties en planners? Eenvoudig gezegd moeten deze professionals achter de tekentafels en vergadertafels vandaan komen. Zij moeten het geloof in de kwantitatieve duidingen naar een achtergrond verschuiven en open staan voor datgene wat bewoners beweegt. De zoektocht naar de problemen die bewoners in hun dagelijks leven tegenkomen en die hun sociale stijging belemmeren, is namelijk geen bureaustudie. Deze zoektocht naar 'het alledaagse' vindt plaats in de wijk en achter de voordeur, en vraagt een meer etnografische methode. Om

Themamiddag 6 maart 2008

vervolgens ook daadwerkelijk in te spelen op de verkregen kennis over die alledaagse realiteit, wordt van corporaties een duidelijke opstelling gevraagd. Als promotor van de kansen van de bewoners is ze betrouwbaar, bewust van mogelijke problemen, toegankelijk, ontvankelijk, maar ook zelfbewust en assertief. Ze staat in contact met de leefwereld en mogelijke problemen van bewoners, maar bewaakt haar einddoelen als dat nodig is. Om de problemen aan te pakken heeft ze een hecht netwerk met hulpverlenende instanties, met bewoners, met overheden en met andere corporaties. Een gezonde dosis paternalisme en engagement is nodig voor de nieuwe, outreachende rol. Maar bovenal vraagt een dergelijke nieuwe opstelling een open mind: wat de bewoners willen, en wat de corporatie is, staat open voor reflectie.

2: Reinout Kleinhans

Volgens het VROM-advies moet stedelijke vernieuwing dus meer gaan bijdragen aan de sociale stijging van bewoners. Maar krijgen we dat eigenlijk wel voor elkaar? Samen met Lex Veldboer, Jan Willem Duyvendak (beide UvA) en Nanne Boonstra (Verwey-Jonker Instituut) onderzocht Reinout Kleinhans de resultaten die op dit vlak in de Rotterdamse deelgemeente Hoogvliet geboekt zijn. De in 1999 gestarte stedelijke vernieuwing behelst onder meer de sloop van 5000 woningen, verkoop van 1500, en sociale, culturele en economische projecten. Belangrijk uitgangspunt was dat alle bewoners er na afloop beter voor moeten staan. Klimmen op de ladders van opleiding, werk en wonen was het doel voor heel Hoogvliet. Niet alleen de bewoners zelf profiteren hiervan, ook voor de stad is het belangrijk een (sociaal gestegen) middenklasse te behouden. Via hun sociale kapitaal zouden ook achterblijvers wellicht ook verder kunnen komen.

De opgave is nu halverwege, een goed moment voor een evaluatie van de sociale stijging. Uit het survey onderzoek onder ca 7000 Hoogvlieters die sinds 1999 in Hoogvliet zijn blijven wonen, blijkt dat zij op de harde criteria (werk, woning, inkomen, opleiding) gemiddeld weinig vooruitgang hebben gemaakt. Opvallend is dat veel mensen die gedwongen moesten doorverhuizen, ook qua werk en opleiding opgeklommen zijn. Een combinatie van assertieve (outreachende) sociale begeleiding op alle vlakken, én een herhuisvestingstraject heeft hen op een ander spoor gezet. Vooral Antillianen die op de maatschappelijke ladder zijn gestegen, schrijven dit doorgaans direct toe aan de stedelijke vernieuwing.

Op de zachte criteria (ervaren sociale positie en kansen, of verwachting van kansen) is het succes bij alle groepen groter. Veel mensen voelen zich prettiger, of lopen zich warm voor kansen die hun kant op zien komen. Doordat de leefbaarheid en veiligheid in de wijk verbetert, komt er bij bewoners energie en de rust om aan hun eigen situatie te werken. Het verbeterde imago van Hoogvliet draagt bovendien bij aan hun zelfwaardering.

'Gestegen' Hoogvlieters gaven aan vooral geprofiteerd te hebben van professionals en van hun netwerk van vrienden, familie, kennissen en (oud-) collega's. Het sociaal kapitaal van middenklassebuurtbewoners speelde dus geen rol van betekenis. Hun aanwezigheid heeft geen direct effect op de sociale stijging van bewoners. Wel geven bewoners uit de middenklasse lokale voorzieningen meer draagvlak en doen zij relatief vaak verenigings- en vrijwilligerswerk. Het feit dat zij niet vertrekken geeft bovendien een signaal van vertrouwen af in de toekomst van de buurt. Die indirecte effecten zijn belangrijk voor het stijgingsperspectief van andere bewoners.

Uit het onderzoek komen enkele beleidsrelevante conclusies naar voren. Ten eerste kunnen diverse professionals door de van gedwongen herhuisvesting op een 'natuurlijke wijze' achter de voordeur komen. Veel bewoners die vanwege een verhuizing in beweging moeten komen, zijn soms ook meer geneigd om te gaan werken aan sociale mobiliteit op andere vlakken. Fysieke ingrepen creëren op die

Themamiddag 6 maart 2008

manier zo een momentum voor succesvolle sociale ingrepen. Dit mag echter niet opgevat worden als een pleidooi voor sloop. Maar als sloop onvermijdelijk is geworden, is het een geschikt aangrijpingspunt voor diverse sociale doeleinden, al dan niet buiten het domein van huisvesting. Ten tweede is het creëren van een goede kansenstructuur (programma's en voorzieningen) veelal niet voldoende. Veel bewoners moeten als het ware toegeleid worden naar deze structuur, omdat ze uit zichzelf de kansen niet kunnen (of willen) benutten, bijvoorbeeld omdat ze die kansen domweg niet zien. Professionals kunnen ook op dit punt een cruciale rol vervullen in de sociale stijging(spogingen) van bewoners.

Discussie

Vanuit de zaal wordt gevraagd om de resultaten te vergelijken met landelijke cijfers over sociale stijging in buurten, om het effect van herstructurering te vinden. Reinout gaf aan dat die cijfers er eigenlijk niet zijn. Bovendien is het moeilijk zo niet onmogelijk om een wijk te vinden waar geen beleid op is gezet. Eefke Cornelissen wil weten of ook achteruitgang op de maatschappelijke ladder onderzocht is. In een wijk die verpaupert, is het teweegbrengen van stilstand immers vooruitgang. Er is verder interesse in de prestaties van de vertrekkers uit Hoogvliet, maar dat zou in een volgend onderzoek moeten worden onderzocht. Voor de vestigers, weet Reinout, is hun verhuizing vaak onderdeel van een proces van sociale stijging. Hij gaat ook in op de vraag naar de meest effectieve sociale interventies. In Hoogvliet zijn dat de persoonlijke, intensieve begeleidingstrajecten geweest. Die worden het meest genoemd en gewaardeerd bij het maken van een stap op de maatschappelijke ladder.

3. Eefke Cornelissen

Vanuit de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur deed Eefke Cornelissen procesbegeleiding en onderzoek bij zeven Achter-de-Voordeur-projecten, waaronder Rotterdam (interventieteams) en Amsterdam (Slotervaart-project door SEV). Zij zette ook het kennisnetwerk Achter de Voordeur op (www.achterdevoordeur.nl). Om de AdV methode te helpen implementeren en monitoren heeft het kennisnetwerk een handleiding, een opleiding en een digitaal evaluatiesysteem ontwikkeld.

Eefke geeft aan waar het succes van AdV projecten vandaan komt. Enerzijds is er de groep van kwetsbare buurtbewoners, burgers die niet voldoende aansluiten op 'onze' moderne samenleving. Anderzijds zijn er de hulpinstanties die zich (in navolging van het New Public Management) richten op efficiency voor de mondige moderne burger. AdV lijmt de breuk. AdV past bovendien binnen het nieuwe politieke en maatschappelijke klimaat, waarin meer ruimte is om het private domein van de bewoner te betreden.

AdV bezoeken kunnen worden ingedeeld langs de as zorg versus handhaving en de as enkelvoudige versus meervoudige hulpverlening. Huisbezoeken bij eenzame ouderen zijn een voorbeeld van enkelvoudige hulpverlening met alleen zorg. Als de sociale dienst komt gaat het om enkelvoudige handhaving. De interventieteams in Rotterdam doen meervoudige zorg én handhaving. Men merkt echter dat het moeilijk is om alleen handhaving uit te voeren, want na de vraag 'hoe gaat het met u?' komen bijna altijd zorgvragen op tafel. En vaak meer dan een paar. Het uitzetten van die vragen naar hulpverleningsinstanties vraagt veel tijd en een goed netwerk. Sommige AdV projecten lopen dan ook vast in de uitvoeringsfase als de coördinatie de pan uit rijst. Een evaluatiegesprek met bewoners is (ook vanwege monitoring van de resultaten) onmisbaar.

Een ander aandachtspunt is het competentieniveau van de huisbezoeker. Van de professionele AdV-er wordt nogal wat gevraagd: hij moet vertrouwen winnen aan de deur, activerende en inventariserende gesprekken kunnen onderhouden, goede relaties met andere instanties onderhouden etc. HBO niveau en gedegen werkervaring blijkt in de praktijk onontbeerlijk.

Themamiddag 6 maart 2008

Discussie

De discussie spitst zich toe op de vraag hoe het bevorderen van sociale cohesie doelstelling van een AdV-project kan zijn. Cornelissen vertelt dat zij in Amersfoort een project heeft geëvalueerd, waarmee men ook het samenleven in de wijk wilde verbeteren. Deze keuze was ingegeven door de lokale politiek. Om dit in te vullen werd de Amersfoortse vrijwilligerscentrale projectpartner. Huisbezoekers kenden de lokale 'vacatures' en konden hiervoor werven onder bewoners. Volgens Eefke is dit ongeveer de enige vorm waarin het beleidsdoel met succes handen en voeten kan worden gegeven. Over het algemeen geldt dat 'het verbeteren van de sociale cohesie' wel onderdeel vormt van AdV projectdoelen, maar dat dit niet tot resultaat leidt.

Ook wordt gevraagd hoe de selectie van huisadressen in zijn werk gaat. Eefke vertelt dat het misschien logisch lijkt om op probleemindicatoren te selecteren (draai een lijst van bewoners met schulden uit en ga daar naar toe), maar dat dat geen goed idee is. Op die manier zou een bezoek scheve ogen kunnen geven in de buurt. Bovendien leidt te veel voorkennis bij de AdV-er tot gestuurde gesprekken, of te veel distractie ('waarom begint deze bewoner nou niet over die aangifte van kindermishandeling twee jaar geleden?'). Daarom is een van-deur-tot-deur aanpak vaak het beste. Je doet alle adressen aan, maar een aantal problematische huishoudens laat je vervolgens niet meer los en neem je jarenlang mee. Hierbij past ook de vraag hoe het staat met de bekende 30% zorgmijders: mensen die van geen hulp willen weten. Cornelissen vindt dat hiervoor de AdV-combinatie van zorg met handhaving zo geschikt is: via de handhavingstaak (overlast) is het vaak toch mogelijk om bij deze mensen op de bank terecht te komen. Dat blijkt bij de rest van de bewoners overigens niet zo moeilijk: 70% van de buurtbewoners laat een AdVer binnen komen. Reacties zijn over het algemeen oprecht positief. De 'bemoeizucht' van de overheid wordt dus niet als storend ervaren maar als een welkome handreiking.

4. Marian van den Nieuwenhof en Kitty Heslen

Als projectleider wijkvernieuwing bij de woningcorporatie Domein in Eindhoven is Marjan van den Nieuwenhof betrokken bij de vernieuwing van Oud-Woensel. Dit is een wijk met veel vooroorlogse sociale woningbouw, deels gerenoveerd in de jaren tachtig, waaraan de buurt de geuzennaam Trespa Valley dankt. De wijk wordt gekenmerkt door diversiteit: er is een markt, veel kleine detailhandel en er wonen relatief veel allochtonen. De inkomens in de buurt zijn gemiddeld laag.

Vanwege de woningkwaliteit van de 400 woningen rond het Vredesplein, wil Domein hier overgaan tot sloop en nieuwbouw. Domein wil nieuw bouwen voor de huidige bewoners. Dat is de eerste doelgroep en daarbij behoren ook de huidige bewoners die na hun studie een goede baan hebben gekregen en in de buurt een koopwoning wensen. Het gaat dus om de huidige bewoners, die niet allemaal op lange termijn een laag inkomen hebben en aangewezen zijn op goedkope woningen. Daarnaast zal er ook gebouwd worden voor nieuwkomers in de wijk. Op basis van een nadere omschrijving van de nieuwe wijk zullen deze doelgroepen bepaald worden.

Maar niet alleen een verbetering van de woonsituatie is het doel, volgens Domein moet de wijkvernieuwing de sociale structuur versterken en de bewoners kansen bieden op alle levensterreinen. Om te weten wat mensen daarvoor nodig hebben, is een project van activerende huisbezoeken gestart. Het project heet Huisbuurt. Onder deze naam werken de partners (gemeente en welzijn) samen, zodat bewoners steeds de verbinding weten met de huisbezoeken, wijkvernieuwing en andere activiteiten. In huisgesprekken gaat Domein samen met bewoners op zoek naar het 'buurkapitaal', waar liggen hun kansen? Gespreksonderwerp is dus niet alleen leefbaarheid, veiligheid en voorzieningen, maar óók gezondheid, zorg, welzijn, werk en inkomen van de bewoner. Dat is voor bewoners die een gesprek over woonwensen verwachten, soms even omschakelen.

Themamiddag 6 maart 2008

Inmiddels zijn 160 van de 400 huishoudens bezocht. Eerste resultaat van die gesprekken is de constatering dat bijna iedereen elkaar ontmoeten belangrijk vindt, maar het weinig doet. Huisbuurt kan mensen die iets in de wijk willen doen, bij elkaar brengen. Juist voor mensen die niet van vergaderen houden, vanwege taalproblemen of vanwege 'schreeuwers', is dit een vruchtbare weg. Deze week hadden 30 enthousiaste doeners hun eerste bijeenkomst. Huisbuurt wil hen en alle andere bewoners stimuleren hun cultureel, symbolisch en economisch kapitaal aan te boren of te vergroten. Cultureel kapitaal kan betekenen: taalcursussen geven of krijgen, de weg naar het ROC vinden. Symbolisch kapitaal wordt ingezet wanneer studenten van de TU Eindhoven of Design Academy een wijklogo ontwerpen, of wanneer iemand zich opwerpt als wijkrompeer. Kleinschalige wijkactiviteiten zijn goed voor de wijkwaardering, die zo als het ware door de bewoners zelf gebrand wordt. De ervaring leert dat de benadering hier steeds heel persoonlijk moet maken: vuurkorven met kerst zijn leuk, maar mensen komen pas de straat op als de kerstvrouw heeft aangebeld. Het ideaal van dit wijkzelfwaarderingsproces zou zijn om de middenklasse te behouden of te laten terugkeren naar een wijk die ze zelf mee hebben helpen vormgeven. Economisch kapitaal tenslotte, wordt vergroot wanneer bewoners, samen met Huisbuurt, hun laagbetaalde arbeid kunnen ruilen voor beter werk, of hun ondernemersschap kunnen laten bloeien.

Wat betreft de praktijk van de AdV bezoeken sluit Marian van den Nieuwenhout zich aan bij Eefke Cornelissen: AdV bezoeken zijn intensief en leveren veel hulpvragen op. Dat betekent dat je mensen nodig hebt die activerend zijn, door kunnen vragen en vervolgens de vraagopvolging kunnen aansturen. Moeilijk en vaak ondergewaardeerd werk. Als trekker van het project heeft Domein hiervoor lokaal welzijn, gemeente en Palet (adviseurs multiculturele diversiteit Brabant) gevraagd. Met lokale partners is de continuïteit beter gewaarborgd.

Discussie

De presentatie van Domein maakt enthousiast. Maar wat moet je met je AdV plannen als de corporatie in een wijk 'al tevreden is als de huur wordt betaald?' Ofwel waarom zou je zo ver gaan met bewoners te benaderen? Kitty legt uit dat AdV niet alleen direct ten goede komt aan de bewoners, maar dat het de corporatie op termijn ook financiële besparingen oplevert door minder uitzettingen, een beter wijkimago en waardebehoud van de woningen.

Wim Wilbers van Vestia Rotterdam Zuid kent het succes van outreachende persoonlijke projecten. Ook hij ervaart dat de drie opbouwwerkers van 'Mensen Maken de Stad' die fulltime de potenties van bewoners activeren, een nieuw gevoel bij hen hebben losgemaakt. Bewoners voelen zich weer serieus genomen: 'De huisbaas ziet ons weer als mensen'. Kitty wijst er op dat dat gevoel heel waardevol is maar corporaties dus ook verplicht gewekte verwachtingen te verwezenlijken.

Rian Peeters vertelt dat Woonborn via het 'bewoners-bel-panel' telefonisch achter de voordeur komt. Deze mensen betekenen voor Woonbron een bron van 'alledaagse' informatie: zo leerde de corporatie dat mensen bij het vrijkomen van een woning vaak veel spanning hebben over wie hun nieuwe burens worden. Niet alleen het panel, maar ook de etnografische buurtstudies van bijvoorbeeld Arnold Reindorp en Joke van der Zwaard, zijn belangrijke kennisbronnen. Ton van der Pennen reageert dat corporatiemedewerkers die vaak kwalitatieve kennis ook door hun dagelijks werk kunnen verzamelen. De corporatie moet zich bewust worden van die aanwezige kennis en niet alleen kijken naar de zogenoemde harde indicatoren waarop ze nu vaak wil scoren.

Iemand brengt in dat er ook andere instanties bij bewoners thuis komen, van onderhoudsbedrijven tot leerkrachten. In plaats van steeds nieuwe bezoekers aan te wijzen, zouden we hun kennis moeten verzamelen. Kitty twijfelt echter of dit nuttig is, onderhoudstechnici hebben waarschijnlijk geen zin en geen opleiding voor het voeren van een activerend gesprek.

Iedereen blijft nieuwsgierig naar het rendement van een AdV-project, maar daarvoor is meten, administreren en monitoren onontbeerlijk. Sommige welzijnsorganisaties erkennen dat ze nog te

Themamiddag 6 maart 2008

weinig hun resultaten bijhouden. Volgens Eefke Cornelissen willen sociaal werkers dat ook nog niet: ze schrijven liever een verslag dan dat ze een excel file invullen. Maar volgens Portes (welzijn in Utrecht) wordt die cultuuromslag nu wel gemaakt. Andere problemen in welzijnland zijn de verkokering en financiering. Soms lopen er in een wijk wel 60 projecten uit 60 potjes geld. Bovendien is de financiering van sociale projecten minder duurzaam dan die van fysieke herstructurering. Geld is vaak maar kort beschikbaar, omdat een sociaal wijkproject na drie jaar politiek oninteressant is geworden. Toch blijkt uit RIGO onderzoek dat de kosten van alle sociale projecten en diensten in een wijk opgeteld soms evenveel bedragen als bijvoorbeeld de bouwkosten van een nieuw winkelcentrum. Die kosten moeten dus niet worden uitgevlakt. Maar de opbrengsten ook niet, vindt De Alliantie. Wijkgericht werken kan volgens hen de oplossing zijn voor het sociale financieringsvraagstuk. Door de sociale investeringen in de wijk stijgt de vastgoedwaarde, en de opbrengsten daarvan kunnen terug naar de sociale pijler.

Een laatste vraag betreft de doelen van een AdV project. Sommige aanwezigen vinden dat die duidelijk omschreven moeten zijn, en meetbaar. Ze zouden zich bevinden tussen de hoge en 'vage' doelen van ('meer sociale stijging en betere leefbaarheid') van de totale wijkvernieuwing, en de al te concrete uitvoeringsdoelen (de helft minder hondenpoep) van deelprojecten. Hierop reageert Vestia dat 'laag bij de grondse' problemen, zoals te veel huisvuil en te weinig groen, vaak 70% van de leefbaarheidsklachten uitmaken. Van den Nieuwenhout vindt juist dat je bij AdV niet vanuit doelen werkt, het gaat erom de doelen van bewoners te inventariseren, hun wereld te leren kennen en daarop maatwerk te leveren. Ook Wouter Rohde van Woonbron meent dat AdV een stap is in de inventarisatiefase, geen doel op zich. Sociale stijging kan volgens anderen wel een soort koepeldoel zijn, waarop je de hulpvragen toespitst. Maar daarvoor hoeven de doelen niet altijd individueel geformuleerd te zijn. Als meerdere mensen tegen het zelfde aanlopen (ik verveel me) zou de oplossing best wel eens collectief kunnen zijn (een voetbalveld).

5. Afsluiting

Vincent Smit gaat over tot de afsluiting van de middag. Hij analyseert dat er vaak sprake is van een driehoek: fysieke herstructurering wordt gekoppeld aan een AdV project met Sociale Stijging als doel. Zijn vraag is of de fysieke herstructurering een voorwaarde is voor het succes van een AdV project. Of kan Sociale Stijging ook zonder het breekijzer van de aankomende bouwplannen worden bewerkstelligd?

In de Haagse Schilderswijk is bijvoorbeeld geen sprake van fysieke wijkvernieuwing, maar bestaat er door de media-aandacht toch genoeg momentum om bij de bewoners achter de voordeur te (willen) komen. Ook in Amersfoort bestaat een AdV project zonder dat er bouwplannen zijn. En zoals Kitty Heszen zegt, binnenkomen lukt ook zonder herstructurering, mensen zijn blij dat je komt. Misschien gaat het gesprek zelfs beter, nu het niet door woonwensen en verhuisplannen beheerst wordt. Reinout Kleinhans benadrukt echter de hefboomwerking van herstructurering: een vernieuwde wijk, en vooral een nieuw huis, geeft mensen het zetje om hun leven met nieuwe ogen te bekijken. De urgentiestatus die gedwongen verhuizers krijgen, is voor hen een kans, die ook hun andere kansen in het spotlicht zet. Het is daarvoor wel belangrijk dat die urgentie ook echt een kans betekent, de corporatie moet zorgen dat er goede woningen binnen en buiten de wijk klaar staan.

Het rendement van projecten mét en projecten zonder fysieke poot, moet nodig worden onderzocht. Projectmatig zijn wel al duidelijke conclusies te trekken:

Wees kleinschalig in je benadering en sta open voor de alledaagse realiteit van de bewoner. Denk na over de omvang van de hulpvragen die gaan komen, en de verwachtingen die je wekt. Geef vervolg aan de hulpvragen, zorg hiervoor voor een goed netwerk, en evalueer het traject, ook met de

Themamiddag 6 maart 2008

bewoner. Want in de woorden van Kitty Heslen: Een Achter de Voordeur bezoek is het zaadje dat je zaait, daarna moet je er goed bij blijven.